

MEZINÁRODNÍ IDENTIFIKÁTOR ISAN PRO AUDIOVIZUÁLNÍ DÍLA A VZNIK JEJICH MEZINÁRODNÍHO REGISTRAČNÍHO SYSTÉMU

Eva Bratková
Ústav informačních studií a knihovnictví
FF UK v Praze
Eva.Bratkova@ff.cuni.cz

1. Úvodem

Text článku navazuje na informaci o přípravě mezinárodní normy ISAN pro identifikaci audiovizuálních děl uveřejněnou dříve na stránkách tohoto časopisu [1, s. 151–153]. Navazuje také volně na článek věnovaný charakteristice a významu mezinárodní normy ISWC pro identifikaci hudebních děl, která byla v pořadí prvním standardem, jenž byl věnován identifikátorům tvůrčích děl [2].

Norma **ISAN** pro identifikaci audiovizuálních děl je tedy v pořadí již druhou mezinárodní normou, která je identifikátorům tvůrčích děl zasvěcena. Charakteristice této normy, jejímu významu i vzniku příslušného registračního systému je věnován tento článek. Přestože původní informace z roku 2000 uváděla, že publikování normy ISAN, jejíž příprava byla oficiálně zahájena již v roce 1996, bude uskutečněno v krátkém termínu, nestalo se tak. Důvodem byly problémy se schvalováním posledních verzí textu normy, rozsáhlé odborné diskuse byly vedeny zejména k otázkám identifikace verzí audiovizuálních děl. Základní norma ISAN byla nakonec schválena a publikována až v roce 2002 s tím, že problematika verzí audiovizuálních děl byla z textu vyňata. Na návrh společnosti reprezentující zejména producenty televizních programů byl organizací ISO přijat projekt nové normy s označením **V-ISAN** (ISO 20925), která se stane doplňkem základní normy ISAN a bude věnována identifikaci verzí audiovizuálních děl. Doplňkovou normu v současné době rozpracovává staronová pracovní skupina ISO/TC 46/SC9 Working Group 1 s rozšířeným zkráceným jménem (ISAN & V-ISAN) [11].

2. Identifikace audiovizuálních děl v mezinárodním kontextu

Norma **ISO 15706 Mezinárodní standardní číslo audiovizuálního díla** (ISAN, angl. International Standard Audiovisual Number, franc. Numéro international normalisé d'oeuvre audiovisuelle) byla oficiálně ratifikována organizací ISO (<http://www.iso.ch>) v září 2002. K jejímu zveřejnění došlo 15. listopadu 2002 souběžně v anglické [8] a francouzské verzi [9]. Autorsky se na tvorbě normy podílela zejména trojice organizací známých z oblasti audiovizuálního a filmového průmyslu: Mezinárodní federace asociací filmových producentů **FIAPF** (Fédération Internationale des Associations des Producteurs de Film, <http://www.fiapf.org/>), Asociace mezinárodní kolektivní správy audiovizuálních děl **AGICOA** (Association de Ges-

tion Internationale Collective des Oeuvres Audiovisuelles, <http://www.agicoa.org/>) a Mezinárodní konfederace společností autorů a skladatelů **CISAC** (Confédération Internationale des Sociétés d'Auteurs et de Compositeurs, <http://www.cisac.org/>). Výsledná podoba textu normy je vyvrcholením tříletých (1999–2002) rozhovorů a debat mezi filmovými a televizními tvůrci, organizacemi na ochranu autorských práv i reprezentanty mezinárodní organizace ISO [4].

Oficiální překlad normy ISO 15706 (ISAN) do českého jazyka prozatím není připraven. Úplné anglické vydání normy je k dispozici ve studovně norem Českého normalizačního institutu (<http://www.csn.cz>).

Identifikátor ISAN by se měl stát vizitkou audiovizuálních děl a měl by je doprovázet v průběhu celého jejich „života“. Součástí identifikace budou i autorizovaná data, která budou audiovizuální díla blíže charakterizovat. ISAN by se měl stát východiskem budování celosvětového systému jednoznačné identifikace audiovizuálních děl a také základem jedinečné databáze informací o těchto dílech. Jak zdůrazňuje úvodní text normy, systém ISAN je postaven na dobrovolné bázi, identifikátory ISAN tedy budou přidělovány na základě požadání. Účelem identifikace a registrace audiovizuálních děl je především efektivní řízení autorských a jiných práv (k rozmnožování, publikování a distribuci děl, jejich veřejnému provozování, vysílání apod.) v podmínkách digitální a síťové komunikace informací včetně elektronického obchodu v oblasti audiovizuálních děl a také výměna informací mezi společnostmi pro autorská a jiná práva, vydavateli a dalšími institucemi na mezinárodní úrovni. Na základě identifikátoru ISAN by mělo být snadnější sledování užívání audiovizuálních děl včetně sledování jejich pirátské výroby. Mezinárodní databáze záznamů audiovizuálních děl však bude, jak se předpokládá, sloužit i jako zdroj důležitých informací pro další uživatele informačních sítí a systémů.

Norma ISAN zahrnuje, kromě předmluvy a úvodu, dvě základní části. První, která je stručnější [8, s. 1–3], obsahuje osm základních článků týkajících se vymezení rozsahu normy, základních termínů a jejich definic, struktury identifikátoru ISAN, jeho přidělování audiovizuálním dílům, jeho připojování a zobrazování na nosiče audiovizuálních děl, řízení celého systému ISAN a také poplatků za služby spojené s provozem mezinárodní nebo registračních agentur ISAN. Druhou, rozsáhlejší část normy [8, s. 4–11], tvoří 4 přílohy, které podrobně rozpracovávají základní ustanovení normy. Příloha A, která je normativním textem, blíže osvětluje obecné principy přidělování a využívání identifikátorů ISAN. Příloha B, která je rovněž normativním textem, je věnována podrobnostem o kontrolní číslici kódu ISAN. Normativní charakter má také příloha C, která blíže rozvádí úlohy a správu mezinárodní agentury a registračních agentur ISAN. Poslední příloha D má pouze informativní povahu; zahrnuje návrh základní specifikace popisných informací pro registraci audiovizuálních děl v databázích. Informace ze všech příloh jsou podrobněji rozvedeny v **uživatelské příručce (manuálu) ISAN**, která byla zveřejněna v dubnu 2004 v rámci webového sídla v současnosti již existující Mezinárodní agentury ISAN [7].

3. Identifikované entity

Mezinárodní standardní číslo audiovizuálního díla **ISAN** je identifikátorem, který by v souladu s modelem FRBR/IFLA [6] měl jednoznačně, trvale a globálně identi-

fikovat „nehmatatelnou“ bibliografickou entitu, jíž je **audiovizuální dílo**. Na rozdíl od identifikátoru ISWC pro hudební díla však identifikátor ISAN identifikuje zároveň jak **dílo**, tak jeho **vyjádření** (obě entity jsou míněny v abstraktním slova smyslu). Odpovídá tomu také základní definice termínu „**audiovizuální dílo**“ uvedená v normě ISO 15706 a rovněž charakter nově připravované doplňkové normy V-ISAN pro verze audiovizuálních děl. O hotovém audiovizuálním díle lze hovořit až po různých úpravách (včetně trikových) a definitivním střihu sekvence obrazů, které jsou umístěny na příslušném nosiči. Identifikátor ISAN se však v žádném případě nevztahuje na fyzický nosič audiovizuálního díla.

Základním termínem normy 15706 (ISAN) je termín „**audiovizuální dílo**“. Audiovizuální dílo je definováno jako dílo sestávající ze sledu spojených obrazů, s nebo bez doprovázejícího zvuku, jež je určeno k zobrazení jako pohyblivý obraz prostřednictvím příslušných zařízení, bez ohledu na nosič počáteční nebo následné fixace [8, čl. 1.3]. Termín „audiovizuální dílo“ byl v první fázi přípravy normy (před rokem 2000) definován v užším významu (vztahoval se na filmy, videozáznamy, televizní programy apod.) ve srovnání s definicí termínu „audiovizuální dokument“ z tehdy platné mezinárodní terminologické normy ISO 5127-11 (platila od roku 1987 do roku 2001), podle které šlo o dokumenty, které vyžadovaly technické zařízení k prohlížení nebo poslechu záznamu [3, čl. 2.2.0-01]. Definování termínu „audiovizuální dílo“ ovlivnilo i přípravu nové terminologické normy ISO 5127 publikované v roce 2001. Termín „audiovizuální dokument“ v ní byl definován jako dokument sestávající ze sledu spojených obrazů s nebo bez doprovázejících zvuků a vyžadující technické zařízení k tomu, aby jeho obsah byl viděn nebo slyšen [10, č. 2.1.19].

Norma ISAN dále definuje také návazný termín „**složené audiovizuální dílo**“, a to jako audiovizuální dílo, které obsahuje jedno nebo více jiných audiovizuálních děl nebo částí audiovizuálních děl, z nichž každé je nepodstatné ve vztahu k celému složenému audiovizuálnímu dílu [8, čl. 3.3]. Příkladem může být film, který obsahuje části animovaných filmů nebo jiných filmových klipů; dalším příkladem může být televizní pořad, který obsahuje sekvence z dříve vyrobených filmů (například archivních záběrů historických událostí), epizod televizního seriálu nebo jiných audiovizuálních děl.

Posledním definovaným termínem je termín, který je typický zejména pro oblast televizní tvorby. Jde o „**seriálové audiovizuální dílo**“ (v aktuální terminologii knihovních standardů by se dalo užít i termínu „pokračující audiovizuální dílo“), které je definováno jako audiovizuální dílo vyrobené v podobě jednotlivých epizod nebo částí, které mají vzájemný vztah a zpravidla také společný název celého seriálu [8, čl. 3.6].

Ke konkrétním **typům audiovizuálních děl**, jimž bude podle uživatelské příručky ISAN [7, s. 7-8] přidělován identifikátor ISAN, budou patřit (vyjmenovaným typům předchází stanovený kód):

- AD – komerční a reklamní filmy včetně tzv. filmů o filmu
- DO – dokumentární filmy
- ED – výukové filmy
- FF – celovečerní filmy (s délkou alespoň 73 minut)
- LV – záznamy živých událostí (politických, volebních aj.)
- MM – multimedia (audiovizuální díla s interaktivními komponentami)

- NE – zprávy (audiovizuální produkce zpravodajského, publicistického aj. charakteru)
- PF – záznamy provedení uměleckých děl (oper, koncertů, varietních představení apod.)
- SE – dramatická seriálová audiovizuální díla, zejména televizní seriály aj.
- SH – krátké umělecké filmy včetně animovaných děl (s délkou pod 73 minut)
- SP – záznamy sportovních událostí a související sportovní pořady
- TE – další televizní zábavné pořady (magazíny, soutěže, hry aj.)
- TF – televizní filmy určené k televiznímu vysílání
- VC – hudební videoklipy.

Identifikátor ISAN naopak nebude podle přílohy A normy ISO 15706 přidělován žádným **neaudiovizuálním prvkům** audiovizuálního díla, to znamená například zvukovému záznamu na filmu, scénáři audiovizuálního díla nebo jednotlivým statickým obrazům odvozeným z audiovizuálního díla. Identifikátor ISAN se nebude přidělovat ani samostatným zvukovým záznamům, fotografiím pořízeným z filmu, souborům diapositivů a jiných statických obrazů a také multimediálním dílům, která neobsahují významnou audiovizuální komponentu.

Podstatné sdělení mezinárodní normy ISAN je uvedeno v příloze A, článku A.9. Týká se **verzí audiovizuálních děl** určitého typu. V počátcích dlouholeté přípravy normy ISAN se předpokládalo, že samostatné identifikátory budou přidělovány i různým verzím audiovizuálních děl. Jak bylo uvedeno již v úvodu tohoto článku, před definitivním schválením normy ISAN probíhaly intenzivní diskuse týkající se verzí nebo různorodých změn audiovizuálních děl. Debata nakonec vedla k vyčlenění této problematiky ze základní normy ISAN, proto její příloha zřetelně uvádí, že identifikátor **ISAN nebude přidělován** jednotlivým jazykovým verzím audiovizuálních děl (s tituly nebo dabovaným), různým formátům těchto děl (analogovému, digitálnímu, širokoúhlému aj.), ani audiovizuálním dílům, u kterých nastane změna majitele, změna fyzického nosiče audiovizuálního díla nebo jakákoliv malá úprava pro potřeby televizního vysílání (modifikované, úplné, zkrácené verze) [8, příloha A.9]. Pro tyto případy je připravována doplňková norma V-ISAN [11]. Výše uvedené by se ovšem nemělo vztahovat na tzv. „verze“ známých uměleckých filmových děl (někdy jde o různé adaptace stejného literárního díla), které jsou realizovány různými režiséry. V takovém případě půjde o různá audiovizuální díla. Různé identifikátory ISAN by například mohly být přiděleny (pokud by se konalo retrospektivní přidělování kódů ISAN, jak mezinárodní norma deklaruje) filmu *Kleopatra* (*Cleopatra*) ve verzi z roku 1934 (režiséra Cecila B. DeMilla s Claudette Colbertovou v hlavní roli), ve verzi z roku 1963 (režiséra Josepha L. Mankiewicz s Elizabeth Taylorovou v hlavní roli) i ve verzi z roku 1999 (režiséra France Roddama s Billy Zaneovou v hlavní roli). Specifickým případem, kdy bude podle nově publikované uživatelské příručky možné přidělit více identifikátorů ISAN, jsou režisérské verze téhož uměleckého filmu (dochází k větším změnám a proměnám díla) [7, s. 17]. Příkladem mohou být dvě verze kultovního filmu *Apokalypsa* známého režiséra Francise Forda Coppoly. První verze s anglickým názvem *Apocalypse now* pocházející z roku 1979 byla z různých důvodů sestříhána na konečnou délku 139 minut. Druhá verze s názvem

Apocalypse now redux pochází z roku 2001. Vznikla na základě kompletní rekonstrukce původně natočeného filmu a je do ní zahrnuto 49 minut nikdy nepoužitých záběrů. Režisér také přistoupil k nové koncepci střihu celého filmu a druhá verze se proto z mnoha hledisek liší od verze starší. Nové identifikátory ISAN bude možné podle uživatelské příručky přidělit i podstatně zkráceným nebo podstatně upraveným verzím audiovizuálních děl [7, s. 17]. Identifikátor ISAN by tak mohl při retrospektivním přidělování získat jak originál známého filmu s anglickým názvem *Gone with the wind* režiséra Victora Fleminga z roku 1939, tak jeho podstatně upravená verze z roku 1967 (film se v této verzi objevil jako panoramatický na 70mm formátu, zvuk byl přetvořen na stereofonní a zcela obnovena byla barva filmu).

Vlastní identifikátor ISAN může být přidělen také **složenému audiovizuálnímu dílu**. Nebude při tom záležet na již přiděleném identifikátoru ISAN libovolné komponentě tohoto složeného audiovizuálního díla. ISAN složeného audiovizuálního díla by neměl v žádném případě nahrazovat identifikátor ISAN dříve přidělený komponentě složeného díla.

Samostatný identifikátor ISAN bude přidělován každé **epizodě** nebo **části seriálového audiovizuálního díla**. Sekvenčně přidělovanému identifikátoru ISAN nebude v případě epizod přidělován žádný doplňkový význam týkající se například pořadí jejich výroby apod. Registrační agentury by měly podle normy zjednodušovat a usnadňovat registraci epizod včetně tvorby popisných informací o registrovaných audiovizuálních dílech.

4. Struktura identifikátoru ISAN, jeho prezentace a přidělování

Struktura standardního čísla ISAN byla v prvním období jeho přípravy jiná, než je výsledná struktura uvedená v publikované normě ISO 15706. Informace o struktuře, která byla uveřejněna na stránkách tohoto časopisu v roce 2000, sdělovala, že kód se měl skládat celkem z 15 číselných znaků a jednoho znaku kontrolního [1, s. 152]. Situace po roce 2000 se však změnila a již v návrzích textu normy z roku 2001 se objevila struktura, která se plně uplatnila i ve výsledném textu normy.

Základ čísla ISAN se skládá z 16 hexadecimálních číslic [8, čl. 4]. K jejich reprezentaci se užívá deseti číslic (0-9) a šesti doplňkových písmen latinské abecedy (A-F) (každá hexadecimální číslice je kódována ve formě 4 bitů). Číslo ISAN je rozděleno do dvou základních segmentů. První segment je **kmenový** a tvoří ho 12 hexadecimálních číslic (viz písmeno R=Root v modelu čísla). Druhý segment, který tvoří 4 hexadecimální číslice, je **segmentem pro identifikaci epizody nebo části seriálového audiovizuálního díla** (viz písmeno E=Episode v modelu čísla). Číslo ISAN **nemá v segmentech ani jejich částech žádný konkrétní význam. Kontrolní číslice** (jde o 17. znak) bude připojována vždy při prezentaci čísla ISAN ve formě čitelné pro člověka (viz písmeno X v modelu čísla). Může jít o číselný (opět 0-9) nebo písmenný znak (v tomto případě je využíváno všech písmen latinské abecedy od A do Z). Kontrolní číslice se vypočítává ze základních 16 hexadecimálních číslic podle systému MOD 37, 36, který je specifikován v souladu s normou ISO 7064 [8, příl. B]. Program pro výpočet správnosti kontrolní číslice bude zajišťovat Mezinárodní agentura ISAN. Postup výpočtu kontrolní číslice je uveden také v první verzi uživatelské příručky ISAN [7, příl. A, s. 22-24].

Pokud se má číslo ISAN zapisovat nebo tisknout na konkrétní produkty audiovizuálních děl, bude na začátku opatřeno zkratkou ISAN a jednotlivé části budou odděleny spojovníkem nebo mezerou (ani spojovník ani meze- ra nejsou při výpočtu kontrolní číslice brány v potaz). Model čísla je následující:

ISAN RRRR-RRRR-RRRR-EEEE-X

Příklady (nejde o reálně přidělená čísla, výpočet kontrolních číslic byl proveden ručně):

ISAN 234B-DD12-6F72-0000-K

ISAN 1A2B 8817 4F28 0000 9

Pokud nejde o epizody nebo části seriálového audiovizuálního díla, je druhý segment, jak ukazují výše uvedené příklady, tvořen 4 nulami. Půjde-li o epizodu či část audiovizuálního díla, bude druhý segment obsahovat hexadecimální číslice (nesmí však mít čtyři nuly).

Příklad:

ISAN 9CC6-4577-34D8-0224-H

Identifikátor ISAN bude audiovizuálnímu dílu přidělován určitou **registrační agenturou** na základě centrálního registru ISAN a na základě žádosti **registrovaného účastníka**, kterým může být producent audiovizuálního díla, autorizovaný zástupce producenta nebo jiná entita. Norma ISAN proto také v části definic tento specifický termín definovala [8, čl. 3.4]. Registrovaní účastníci musejí být před podáváním žádostí o přidělení identifikátoru ISAN registrováni v příslušné databázi těchto účastníků. Žádost o registraci může podat i jednotlivec. Předregistrace účastníka systému je velmi důležitá z důvodu minimalizace příležitosti pro „piráty“ k získání legitimního čísla ISAN pro kradené dílo.

Žadatel o přidělení čísla ISAN bude v rámci žádosti vyplňovat informace popisující audiovizuální dílo (meta-data). V době podávání žádosti může být audiovizuální dílo v libovolné fázi jeho výroby nebo po ukončení výroby [8, příl. A]. Identifikátor ISAN může být na základě ustanovení normy ISO 15706 přidělován i **retrospektivně**, tedy audiovizuálním dílům, která byla vytvořena před implementací tohoto standardu [8, příloha D.4]. Přesné požadavky a procesy registrace jsou popsány v příručkové dokumentaci, která je dostupná interně v rámci systému ISAN.

V systému ISAN by měla platit zásada, že jedno číslo ISAN by mělo být přiděleno pouze jedinému audiovizuálnímu dílu a toto číslo by nemělo být nikdy změněno, nahrazeno jiným nebo znovu přiděleno jinému audiovizuálnímu dílu. Platit bude rovněž zásada, že číslo ISAN zůstane stejné i v případě, že dojde ke změnám ve vlastnictví audiovizuálního díla.

Identifikátor ISAN by měl být **vtělen** nebo **připojen** k audiovizuálnímu dílu trvalým způsobem bez ohledu na to, v jakém formátu (digitálním nebo analogovém) nebo na jakém nosiči (optickém disku, celulooidovém filmu apod.) bude toto dílo dostupné. Kód ISAN by měl být bezpečně **zafixován** jak na matici, tak všech dalších archivních kopiích. Číslo ISAN by mělo být také součástí dokumentace a propagačních či reklamních materiálů. V případě tištění nebo zobrazování identifikátoru ISAN (na nosič, štítek, v technické dokumentaci apod.) by mu mělo předcházet označení „ISAN“ a na jeho konci by se měla objevit správná hodnota kontrolního čísla. Písmenné znaky použité pro prezentaci hexadecimálních číslic přítomných v základních segmentech čísla ISAN nebo pís-

mena užitá v kontrolním čísle musejí být pro potřeby prezentace zobrazeny vždy **velkými písmeny**.

Pro audiovizuální díla dostupná v digitální podobě by mělo být číslo ISAN zakódováno v příslušné matriční kopii díla. To by umožnilo jeho přenos do jakékoliv další následně legálně vyrobené kopie díla. Znamé standardní **formáty MPEG**, určené pro kódování audiovizuálních a multimediálních objektů, které vyvíjí Expertní skupina pro pohyblivé obrazy ISO (ISO Moving Picture Experts Group), již zajišťují, zejména ve verzích **MPEG-7** a **MPEG-21**, pro kód ISAN patřičné místo.

5. Struktura systému ISAN a jeho agentury

Podle článku 7 normy ISO 15706 a návazně i její přílohy C má být celý systém ISAN spravován jednak Mezinárodní agenturou ISAN (čes. zkr. MA ISAN), jednak dílčími registračními agenturami ISAN. Ihned po ratifikaci normy ISO 15706 v září 2002 byla funkcí **Mezinárodní agentury ISAN** (ISAN International Agency, angl. zkr. ISANIA) pověřena nově vytvořená **Nadace ISAN** (ISAN Foundation) se sídlem ve Švýcarsku. Nadaci tvoří již zmíněné významné mezinárodní organizace působící v oblasti průmyslu pro audiovizuální dokumenty, tedy mezinárodní asociace AGICOA, mezinárodní federace FIAPF a mezinárodní konfederace CISAC. Mezinárodní agentura ISAN byla do obchodního rejstříku zapsána jako švýcarská korporace v prosinci 2002 a její činnost se tudíž řídí švýcarskými právními předpisy. Prvním ředitelem Mezinárodní agentury ISAN se stal Pierre-Henri Guisan.

Mezinárodní agentura ISAN již v současné době řídí celý systém ISAN. Její sídlo je lokalizováno v Ženevě v prostorách sídla asociace AGICOA (26, rue de Saint Jean, CH 1203, Geneva, Switzerland). Webové sídlo bylo založeno v prosinci 2003, k jeho oficiálnímu zveřejnění došlo v lednu 2004 (<http://www.isan.org>).

Mezinárodní norma ISO 15706 stanovuje pro **Mezinárodní agenturu ISAN** řadu činností a služeb. MA ISAN by měla zřizovat a v případě potřeby i rušit **registrační agentury (RA)**. Důležitým úkolem MA je údržba a rozvoj registračních počítačových databází. Jde jak o **centrální databázi registrovaných účastníků** v systému ISAN, tak **centrální registrační databázi ISAN** se záznamy, které budou obsahovat přidělený identifikátor ISAN a metadata popisující registrovaná audiovizuální díla. Záznamy nesmějí být, jak uvádí norma, propojovány s žádnými databázemi udržovanými společnostmi pro správu autorských a jiných práv [8, příl. C, čl. C.2.4]. Mezinárodní agentura by měla **podporovat, koordinovat a kontrolovat** činnosti celého systému ISAN ve shodě s ustanoveními mezinárodní normy ISAN. Podstatné bude také rozvíjet, zavádět, monitorovat a prosazovat politiku a procesy

řídící operace jednotlivých registračních agentur a také procesy registrace samotných identifikátorů realizované těmito agenturami včetně poplatků spojených s těmito procesy. Návazně bude nutné neustále rozvíjet a monitorovat procesy související **s přístupem k registračním databázím** (zejména s přístupem přes počítačové sítě), spravovaných MA ISAN i registračními agenturami. V rámci procesu podávání žádostí o přidělení identifikátoru ISAN pro audiovizuální dílo bude nutné optimalizovat proces kontroly a rozhodování při podávání duplicitních žádostí. Zároveň bude třeba řídit procesy týkající se odvolacích řízení na rozhodnutí MA ISAN ve věci žádostí o registraci účastníků systému ISAN, odmítnutí žádostí o přidělení kódu ISAN (záznamy odmítnutých žádostí bude MA ISAN rovněž registrovat) nebo problémů souvisejících s registrací metadata. Mezinárodní agentura ISAN musí rozvíjet kompletní uživatelskou dokumentaci systému ISAN.

Registrační agentury budou podle normy ISO 15706 ustanovovány Mezinárodní agenturou ISAN na základě žádostí. Žádosti, které budou předkládat jednotlivé asociace producentů audiovizuálních děl, budou podléhat schvalovacímu procesu MA ISAN. V současné době (ke konci dubna 2004) není zatím definitivně ustanovena žádná registrační agentura, podáno je však již celkem 6 žádostí, jak je uvedeno v přehledu na webových stránkách MA ISAN:

- **Regionální agentura ISAN**, Francie (Agence Régionale ISAN – France, jméno RA je předběžné), žádost 8. 1. 2004 podala francouzská Společnost filmových a televizních producentů se sídlem v Paříži (Société des Producteurs de Cinéma et de Télévision, Paris)
 - **Asociace pro správu ISAN**, Španělsko (Asociación para la gestión del ISAN, zkr. ARIBSAN), žádost 13. 2. 2004 podala Federace asociací španělských producentů audiovizuálních děl FAPAE se sídlem v Madridu (Federación de Asociaciones de Productores Audiovisuales Españoles, Madrid)
 - **Národní digitální televizní centrum**, Littleton Colorado, USA (National Digital Television Center, Inc. aka Comcast Media Center, zkr. CMC, <http://www.comcast.com/>), žádost byla podána 2. 3. 2004
 - **Společnost Nielsen pro výzkum médií**, New York, USA (Nielsen Media Research, Inc., zkr. NMR, <http://www.nielsenmedia.com/>), žádost byla podána 9. 3. 2004
 - **Úřad filmových producentů**, Stockholm, Švédsko (Filmproducers Branschkansli ek för, zkr. FBK), žádost byla podána 9. 3. 2004
 - **Švýcarská společnost pro správu práv autorů audiovizuálních děl**, Bern, Švýcarsko (Société suisse pour la gestion des droits d'auteurs d'oeuvres audiovisuelles, zkr. SUISSIMAGE, <http://www.suissimage.ch>), žádost byla podána 5. 4. 2004
- Z českých agentur se prozatím nehlásí žádná. Mohla by to však v budoucnosti být například Asociace producentů v audiovizuální oblasti (APA, <http://www.asociaceproducentu.cz>), která je členem FIAPF.

Registrační agentury (RA) nesmějí být podle zásad uvedených v normě ISAN angažovány správou autorských a jiných práv [8, příl. C, čl. C.3.1]. RA by měly zajišťovat specifické úkoly a služby. Budou přijímat a zpracovávat **žádosti o registraci účastníků systému ISAN** a **žádosti o registraci identifikátorů ISAN** v oblasti své působnosti, a to na základě doporučených postupů MA ISAN. Žadatelům o registraci v systému ISAN i žadatelům o přidělení kódu ISAN budou po vyřízení žádosti předávána **oznámení o registraci** a přidělení těchto kódů. Re-

gistrační agentury budou garantovat, že přijaté žádosti budou registrovány podle stanovených metodik MA ISAN a ve stanovené lhůtě. V rámci zpracování přihlášek budou registrační agentury zodpovědné za **zpracování, resp. kontrolu popisných informací** (metadat) k audiovizuálnímu dílu, jež budou ukládány v databázích systému ISAN. Záznamy odmítnutých žádostí bude muset RA registrovat také. Regionální agentury budou sestavovat a udržovat statistická data a data o finančních transakcích spojených s jednotlivými činnostmi. Výkazy o činnosti budou předávány MA ISAN. Regionální agentury budou rovněž zabezpečovat úlohy v oblasti školení svých uživatelů včetně konzultační činnosti. **Uživatelé systému ISAN** budou rozděleni do několika kategorií: „**veřejnost**“ (uživatelé navštěvující webové sídlo agentury ISAN za účelem získání obecné informace o systému ISAN a jeho funkcích), „**registrovaní čtenáři**“ (právnícké osoby nebo jednotlivci, kteří budou registrováni v systému ISAN a kteří budou moci za finanční úplatu v rámci databáze provádět stanovené vyhledávací a editační operace), „**čtenáři**“ (uživatelé, kteří budou zdarma vyhledávat informace v registrační databázi prostřednictvím veřejně dostupného rozhraní) a „**operátoři RA**“ (profesionálové agentury zajišťující rutinní operace v systému ISAN) [7, s. 16].

6. Audiovizuální díla a registrační popisné informace

Poslední příloha mezinárodní normy ISO 15706 (D) má pouze **informativní a doporučující ráz**. Obsahuje stručné pokyny a výčet navrhovaných **popisných informací** potřebných k registraci audiovizuálních děl v rámci centrální databáze systému ISAN. Popisné informace budou připojeny k přidělenému kódu ISAN a budou sloužit nejen ke sdílení těchto informací mezi systémy, ale zejména pro potřeby lepšího vyhledávání informací z počítačové databáze. (Text normy ISAN na rozdíl od dříve publikované normy ISWC neuzivá termínu „meta-data“, pouze termínu „popisné informace“.) Jednou zaregistrované informace bude v případě potřeby možné v průběhu času aktualizovat. Přesná specifikace popisných informací v rámci jejich datového formátu bude stanovena a dále rozvíjena MA ISAN.

K navrhovanému minimu popisných informací k registraci nového audiovizuálního díla patří (příklad záznamu audiovizuálního díla s vybranými údaji viz tab. č. 1):

- Název audiovizuálního díla (povinný údaj, který se bude zapisovat ve formě, v níž se objevuje v díle, přesněji řečeno ve vyjádření díla)
- Originální jazyk (jazyky) audiovizuálního díla (povinný údaj, zapisují se kódy podle normy ISO 639-2)
- Alternativní názvy v originálním jazyce (povinný údaj, zapisuje se však pouze v případě, že existuje)
- Rok předložení AV díla (povinný údaj, lze užít roku, který se objevuje v díle, resp. jeho vyjádření, může jít o rok výroby díla)
- Rok prvního zveřejnění nebo veřejného ohlášení (volitelný údaj)
- Úplná jména hlavních režisérů (povinný údaj, zahrnuje příjmení a křestní jméno, pokud jsou známy)
- Úplná jména hlavních představitelů nebo dalších účastníků (povinný údaj, zapsáni by měli být minimál-

ně tři představitelé, jsou-li známi, zapisují se příjmení a křestní jména)

- Jiné jazykové verze (volitelný údaj, zapisují se kódy podle normy ISO 632-2)
- Názvy jiných jazykových verzí (volitelný údaj, zapisuje se, pokud existuje)
- Jde o složené audiovizuální dílo? (povinný údaj, pokud jde o složené AV dílo; zapisují se identifikátory ISAN a názvy jeho jednotlivých komponent)
- Přibližná délka v minutách a/nebo vteřinách (povinný údaj, není-li délka známa v době registrace, doplňuje se později; tento údaj může být variabilní, pokud existuje více verzí AV díla; údaj o délce není požadován v případě nelineárních děl, například interaktivních AV děl)
- Typ (povinný údaj, užívá se specifická kategorizace připravená MA ISAN [7, s. 7-8]; například pro kategorii „celovečerní film“ se uvádí kód FF, pro kategorii „seriál“ kód SE apod.)
- Živé akce nebo animace? (povinný údaj, specifikuje informaci, jde-li o dílo ve formě živých akcí, ve formě animací nebo kombinaci obou forem najednou)
- Jde o koprodukcí? (volitelný údaj)
- Úplné jméno hlavního producenta (volitelný údaj, vyplňuje se, pokud existuje)
- Hlavní produkční společnost (volitelný údaj)
- Země předložení (volitelný údaj, zapisují se kódy podle normy ISO 3166, specifikuje buď zemi výroby nebo lokaci natáčení)
- Úplná jména scenáristů (volitelný údaj, vyplňuje se, pokud existuje)
- Jiné doplňkové informace (volitelný údaj)

Tab. č. 1 Příklad záznamu staršího českého filmu podle navrhované specifikace normy ISO 15706 (s vybranými údaji, identifikátor ISAN není reálně přidělený, kurzíva znamená nepovinné údaje)

ISAN	1234-A567-B891-0000-5
Název AV díla	Markéta Lazarová
Originální jazyky AV díla	cze, ger
Rok předložení	1966
Rok prvního zveřejnění	1967
Úplné jméno hlavního režiséra	Vláščil František
Úplná jména hlavních představitelů	Kemr Josef (Kozlík) Velecký František (Mikoláš) Vášáryová Magda (Markéta Lazarová) Palúch Ivan (Adam) Polášková Pavla (Alexandra) Kožuch Michal (Lazar) Menšík Vladimír (Bernard) Kryzánek Zdeněk (hejtman Ivo) Harapes Vladimír (mladý Kristián)
Přibližná délka v minutách	162 min.
Typ	FF
Živé akce nebo animace?	Živé akce
Hlavní produkční společnost	Filmové studio Barrandov
Země předložení	CZ
Úplná jména scenáristů	Pavlíček František Vláščil František

Pokud jde o epizody nebo části audiovizuálních děl, mezinárodní norma stanovuje, že **první registrovaná epizoda nebo část AV díla** bude popsána maximálním množstvím povinných informací stejně jako jedno ucelené dílo [8, příloha D.3]. Druhá a další epizody v celém seriálovém audiovizuálním díle mohou být popsány

s redukováním množstvím informací (v tomto případě bude v redukovanych záznamech vždy uveden kód ISAN výchozí první epizody). Příklady záznamů tří dílů německé minisérie jsou v tab. č. 2–3 (záznamy jsou uvedeny podle stručné specifikace normy ISAN, nikoliv podle základní specifikace formátu systému ISAN, která není veřejně dostupná; identifikátory ISAN nejsou reálně přidělené, a proto příklady v tomto textu slouží pouze k ilustraci).

Tab. č. 2 Příklad záznamu 1. dílu německé minisérie podle navrhované specifikace normy ISO 15706 (s vybranými údaji, identifikátor ISAN není reálně přidělený, kurzíva znamená nepovinné údaje)

ISAN	5544-A456-C777-0881-9
Název celého seriálového AV díla	Die Manns – Ein Jahrhundertroman
Název epizody	1923 bis 1933
Číslo epizody	Teil 1
Originální jazyky AV díla	ger
Rok předložení epizody	2000
Rok prvního zveřejnění epizody	2001
Úplné jméno hlavního režiséra epizody	Breloer Heinrich
Úplná jména hlavních představitelů epizody	Müller-Stahl Armin (Thomas Mann) Bleibtreu Monica (Katia Mann) Hentsch Jürgen (Heinrich Mann) Ferres Veronica (Nelly Kröger) Rois Sophie (Erika Mann) Koch Sebastian (Klaus Mann) Hochmair Philipp (Golo Mann) Stappenbeck Stefanie (Monika Mann) Eckerfeld Katharina (Elisabeth Mann) Klink Rüdiger (Michael Mann)
Přibližná délka epizody v minutách	90 min.
Typ	SE
Živé akce nebo animace?	Živé akce
Hlavní produkční společnost	Bavaria Film [et al.]
Země předložení	DE
Úplná jména scénáristů epizody	Breloer Heinrich Königstein Horst

K navrhovanému minimu popisných informací k registraci druhé a dalších epizod patří:

- Název celého seriálového audiovizuálního díla (povinný údaj, který se bude zapisovat ve formě, v níž se objevuje v díle)
- ISAN základní epizody (povinný údaj, běžně se uvádí ISAN první registrované epizody)
- Název epizody (povinný údaj, existuje-li; pokud epizoda nemá žádný název, musí být doplněno číslo epizody)
- Číslo epizody (povinný údaj, existuje-li; pokud epizoda nemá žádné číslo, musí být doplněn název epizody)
- Rok předložení epizody (povinný údaj; lze užit roku, který se objevuje v epizodě, pokud existuje)

Tab. č. 3 Příklad záznamů 2.–3. dílu německé minisérie podle navrhované specifikace normy ISO 15706 (s vybranými údaji, identifikátory ISAN nejsou reálně přidělené)

ISAN	5544-A456-C777-0882-1
Název celého seriálového AV díla	Die Manns – Ein Jahrhundertroman
ISAN základní epizody	5544-A456-C777-0881-9
Název epizody	1933 bis 1941
Číslo epizody	Teil 2
Rok předložení epizody	2000
Přibližná délka epizody v minutách	90 min.

ISAN	5544-A456-C777-0883-0
Název celého seriálového AV díla	Die Manns – Ein Jahrhundertroman
ISAN základní epizody	5544-A456-C777-0881-9
Název epizody	1942 bis 1955
Číslo epizody	Teil 3
Rok předložení epizody	2000
Přibližná délka epizody v minutách	90 min.

- Rok prvního zveřejnění nebo veřejného ohlášení epizody (volitelný údaj)
- Úplná jména hlavních režisérů epizody (volitelný údaj)
- Úplná jména hlavních představitelů nebo dalších účastníků v epizodě (volitelný údaj)
- Úplná jména scénáristů epizody (volitelný údaj)
- Přibližná délka v minutách a/nebo vteřinách epizody (volitelný údaj)
- Jiné doplňkové informace týkající se epizody (volitelný údaj)

7. Databáze informací o audiovizuálních dílech systému ISAN

Bezprostředně po založení Mezinárodní agentury ISAN byly zahájeny práce na založení **hlavní registrační databáze záznamů ISAN**, reprezentující audiovizuální díla. Jádrem databáze se stala již dlouhá léta udržovaná databáze (catalog) záznamů audiovizuálních děl asociace AGICOA, která v současnosti obsahuje přibližně **400 000 záznamů** [4]. Dalším souborem, které obohatí nově založenou databázi, budou záznamy z databáze s názvem *AV Index (Audiovisual Index)*, kterou udržovaly společnosti pro registraci hudebních děl v čele s mezinárodní konfederací CISAC. Záznamy z této báze obsahují informace o audiovizuálních dílech s lokálně přiděleným kódem, kategorii audiovizuálního díla a informaci o producentovi díla; báze AV Index obsahuje cca 1 400 000 záznamů. Další

nové záznamy budou do databáze již v interaktivním režimu ukládat zakládané registrační agentury poté, co budou definitivně ustanoveny a zahájí svůj provoz.

K registrační bázi ISAN budou dále připojeny záznamy z další již existující databáze s názvem *International Documentation on Audio-visual Works (IDA)*, která obsahuje záznamy o majitelích, režisérech, scénáristech a audiovizuálních dílech, která se k nim vztahují. Databáze pro CISAC udržuje francouzská Společnost autorů a skladatelů dramatických děl SACD (Société des auteurs et compositeurs dramatiques). Zahrnuje cca 2 000 000 záznamů děl a 526 000 záznamů majitelů a tvůrců těchto děl.

8. Závěr

Článek formou komentáře k mezinárodní normě ISAN - ISO 15706 Mezinárodní standardní číslo audiovizuálního díla, zveřejněné na konci roku 2002, poukázal na další nový rodící se informační systém zaměřený na audiovizuální díla, jejichž význam v období elektronické komunikace informací značně narůstá. Provoz systému ISAN budou zabezpečovat vedle již ustanovené Mezinárodní agentury ISAN také jednotlivé agentury registrační. Přípravovaná registrační databáze bude poskytovat informace o audiovizuálních dílech a návazných entitách (tvůrcích aj.), a to také, jak je inzerováno na stránkách MA ISAN, pro běžné uživatele internetu.

Poznámka: část loga Mezinárodní agentury ISAN, jakož i některé informace pocházející z jejího webového sídla, jsou v textu tohoto článku uvedeny s výslovným svolením této agentury, které bylo autorce poskytnuto 27. dubna 2004 členem Rady MA ISAN panem Lawrenceem Safirem.

Další použité informační prameny

- BRATKOVÁ, E. Tvůrčí díla, systémy informací o nich a nová mezinárodní standardní čísla a kódy. *Národní knihovna*. 2000, roč. 11, č. 4, s. 147–155. Dostupný také z WWW: <<http://full.nkp.cz/nkkr/Nkkr0004/0004147.html>>
- BRATKOVÁ, E. Formování mezinárodního systému pro registraci hudebních děl. *Národní knihovna*. 2002, roč. 13, č. 2, s. 102–110. Dostupný také z WWW: <<http://full.nkp.cz/nkkr/Nkkr0202/0202102.html>>
- ČSN ISO 5127-11. *Dokumentace a informace. Slovník. Část 11: Audiovizuální dokumenty*. Praha : ČSNI, 1995. 16 s.
- GUIBAN, P.-H. ISAN : one year later : it's onward and Upward. *CISAC news* [online]. October 2003 [cit. 2004-04-30]. Dostupný z WWW: <[http://www.cisac.org/web/content.nsf/CisacNews/CN-2003-10-ISAN-A/\\$FILE/ISAN.pdf](http://www.cisac.org/web/content.nsf/CisacNews/CN-2003-10-ISAN-A/$FILE/ISAN.pdf)>
- GUIBAN, P.-H. *Why to use ISAN ?* [online]. Version 1.0. Geneva : ISAN International Agency, November 2003 [cit. 2004-04-30]. 4 s. Dostupný z WWW: <http://www.isan.org/docs/isan_values.pdf>
- IFLA. *Functional Requirements for Bibliographic Records : Final Report*. IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records. München : Saur, 1998. viii, 136 s. UBCIM publications, N.S., vol. 19. Dostupný také z WWW: <<http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf>>. ISBN 3-598-11382-X.
- ISAN International Agency. *ISAN User Guide* [online]. Version 1.0. Geneva : ISAN International Agency, 19th April 2004 [cit. 2004-04-30]. 28 s. Dostupný z WWW: <http://www.isan.org/docs/isan_user_guide.pdf>
- ISO 15706:2002(E). *Information and documentation – International Standard Audiovisual Number (ISAN)*. 1st ed. Geneva : ISO, 2002-11-15. v, 12 s. Ukázkové části textu normy dostupné také z WWW: <<http://www.collectionscanada.ca/iso/tc46sc9/standard/15706e.htm>>
- ISO 15706:2002(F). *Information et documentation – Numéro international normalisé d'oeuvre audiovisuelle (ISAN)*. Version française. 1ère ed. Genève : ISO, 2002-11-15. v, 12 s.
- ISO 5127:2001(E). *Information and documentation – Vocabulary*. 1st ed. Geneva : ISO, 2001-10-15. iv, 152 s. Český překlad vyšel v květnu 2003 (ČSN ISO 5127).
- ISO/TC 46/SC 9. *ISO Project 20925 : Version identifier for audiovisual works (V-ISAN)* [online]. c2003, last update 2003-06-26 [cit. 2004-04-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.nlc-bnc.ca/iso/tc46sc9/20925.htm>>

